

REIß VE VERMEER’İN ‘GENEL BİR ÇEVİRİ KURAMININ TEMELİ’- ÇEVİRİBİLİMDE ‘YAPISALCI’ EĞİLİME KARŞI ‘BÜTÜNLEYİCİ’ BİR ÇÖZÜM MÜ?

Emra BÜYÜKNİSAN

Mersin Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

emra78@hotmail.com

ÖZET – Çeviriyi araştırma alanında, çeviriyi bilimsel düzeyde anlama ve açıklamaya yönelik özellikle yaklaşık 1950’li yıllardan günümüze kadar çok sayıda yaklaşım geliştirilmiştir. Alana bakıldığında bu yaklaşımların ağırlıklı olarak karşılaştırmalı dilbilim, metin dilbilim, edimbilim, iletişimbilim gibi çeşitli alanların verilerine dayandırılarak oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu çok boyutluluk çeviri alanında, araştırma nesnesinin ortak kabul görececek biçimde tanımlanamaması, kavram örgüsünde dizgesizlik, yaklaşımlar arasında bağlantısızlık, çeviri olgusunun bütünsel bir biçimde tanımlanamaması, alanda genel bir dizgesizlik gibi bazı sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bu süreç içerisinde özellikle 80’li-90’lı yıllarda, o tarihe kadar geliştirilmiş yaklaşımlardaki yapısalcı tutum, çeviriyi anlamak ve tanımlamak açısından yetersiz kaldığı nedeniyle eleştirilip çeviride işlev odaklı yaklaşımlara daha ağırlıklı olarak yer verilmeye başlanmıştır. Reiß ve Vermeer, “Genel bir Çeviri Kuramının Temeli” başlıklı yaklaşımlarıyla bu bakış açısının öncülerinden sayılmaktadırlar. Bu araştırma, Katharina Reiß ve Hans J. Vermeer’in, işlev odaklı “Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli” yaklaşımlarının, saltçı ve tek yönlü yapısalcı yaklaşımların alanda neden olduğu sıkıntılı duruma ne denli yeni açılımlar sağlayabildiğini somutlaştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın sonucunda, Reiß ve Vermeer’in “Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli” yaklaşımlarının çeviriyi araştırma alanına yeni açılımlar sağlayabilme açısından sınırlı kaldığı ve ‘genel’ nitelikli bir çeviri yaklaşımı olma beklentisini karşılamadığı bulgulanmıştır.

çeviri, çeviribilim, çeviri kuramı, Reiß, Vermeer, yaklaşım, temel

ZUSAMMENFASSUNG – Insbesondere seit den fünfziger Jahren sind in der Übersetzungswissenschaft zahlreiche Ansätze zum Verstehen und zur Definition der Übersetzung entwickelt worden. Mit einem allgemeinen Blick auf die Übersetzungswissenschaft lässt sich mit Leichtigkeit feststellen, dass diese Ansätze vorwiegend auf Ansätzen verschiedener Disziplinen wie Linguistik, Kontrastive Linguistik, Textlinguistik, Pragmatik, Kommunikationswissenschaft u.ä. aufgebaut sind. Diese Vielschichtigkeit in der Übersetzungswissenschaft hat verschiedene Probleme zur Folge. In diesem Zusammenhang ist es in der Disziplin z.B. noch nicht gelungen, den Forschungsgegenstand der Übersetzungswissenschaft allgemeingültig zu definieren. Es besteht eine Beziehungslosigkeit zwischen den zahlreich nebeneinander gehäuften Ansätzen. Es handelt sich um eine unsystematische Terminologie und es existiert außerdem bislang noch keine umfassende Definition zur Übersetzung. Im Entwicklungsprozess der Übersetzungswissenschaft wurde insbesondere in den 80er

und 90er Jahren die strukturalistische Tendenz der bislang entwickelten Ansätze kritisiert und demzufolge entstand eine neue Interessenverlagerung zugunsten funktionsorientierter Ansätze. Katharina Reiß und Hans J. Vermeer gehören mit dem Ansatz ‚Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie‘ zu den Wegbereitern dieser neuen Perspektive. Diese Studie zielt darauf, zu konkretisieren, inwiefern der funktionsorientierte Ansatz ‚Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie‘ von Katharina Reiß und Hans J. Vermeer eine neue Alternative zu einseitig strukturalistischen Ansätzen bildet. Der Befund der Studie besteht darin, dass die ‚Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie‘ einen nur begrenzten Beitrag zur Entwicklung der Übersetzungswissenschaft zu einer eigenständigen Disziplin leistet und keine allgemeinen Aussagen zur Übersetzung bietet.

Übersetzung, Translation, Übersetzungstheorie, Translationstheorie, Reiß, Vermeer, Grundlegung, allgemein

Giriş

Çevirinin araştırıldığı alandaki mevcut kaynakçaya bakıldığında, çeviriyi anlamaya ve açıklamaya yönelik çok sayıda ve birbiriyle bağlantısı olmayan çalışmanın bulunduğu göze çarpmaktadır (bkz. örn. Zybatow, 2002, s. 81; Stolze, 2005, s.9; Schäffner, 2000, s. 205, s. 206 ve İşcen, 2002, s. 25). Çeviri olgusunu anlamaya ve betimlemeye ilişkin geliştirilmiş yaklaşımların sayıca çokluğu ve birbiriyle bağlantısı açısından yetersizliği, çeviri alanında bir bilgi yığılmasına, bu da alanda dizge, kavram örgüsü ve nesne tanımı bakımından bir yetersizliğe, hatta karmaşaya neden olmuştur (bkz. örn. İşcen, 2005, s. 8, s. 26). Bu bağlamda çeviribilim olarak adlandırılan alanda çeviriyi anlamak ve dizgeleştirmek amacını taşıdığı belirtilen çok sayıda yaklaşımın farklı alanların verilerine dayandırılarak ve birbirinden bağımsız geliştirilmiş olduğu da, alandaki sorun öbeğinde yer alan sıkıntılardan bir tanesi olarak dile gelmektedir. Söz konusu alandaki bu sıkıntılı durum en belirgin biçimiyle alanın mevcut kaynakçasında somutlaşmaktadır. İlgili kaynakça, artık kavranamaz derecede karmaşık olduğu ve bu karmaşanın her geçen gün büyüdüğü yönüyle anılmaktadır (bkz. Snell-Hornby et al., 1999; aktaran İşcen, 2005). Çeviri olgusunu betimlemeye ilişkin birbirinden ayrı birçok yaklaşımın bulunmasına rağmen, ‘Çeviri nedir, nasıl tanımlanır?’, ‘Çeviribilimin araştırma nesnesi nedir?’ gibi sorulara bütünlüyci ve genel kabul görmüş yanıtlar henüz bulunmamaktadır ve *çeviribilim* kavramının gereğinin yerine gelip gelmediği üzerine tartışmalar sürmektedir (bkz. örneğin Schäffner, 2000, s. 205; Kalina, 1998, s. 5, s. 32-33, s. 34; Zybatow 2002, s. 58; Pöchhacker, 1994, s. 2; İşcen, 2002, s. 25 ve Gündoğdu, 2007, s. 74).

Özellikle 1970’li yıllardan sonra, çeviriye ilişkin karşılaştırmalı dilbilim ve metin dilbilim verileri temelinde geliştirilmiş yaklaşımların yapısalcı bir anlayışın yansıması olarak ortaya çıkmasının eleştirildiği (bkz. örn. Schäffner, 2000, s. 205, s. 207; Zybatow, 2002, s. 81; İşcen 2002, s. 25) ve çeviribilimde etkinlik alanının *işlevsel çeviri kuramları* anlamında genişlediği gözlemlenmektedir. Kade (1980), Reiß ve Vermeer (1984), Nord (1988), Gerzymisch-Arbogast (1994) ve Koller (1997) çalışmalarıyla, çeviriyi anlamaya ve tanımlamaya yönelik araştırma alanında işlev odaklı eğilime örnek teşkil etmektedirler. Kade geliştirdiği yaklaşımda çeviride kod çözme ve *iletişim*

kavramlarına ağırlık verirken, Reiß/Vermeer çeviride *amaca* odaklanmıştır. Nord çeviride *işlev* boyutu üzerinde durmuştur, Gerzymisch-Arbogast çeviriye ilişkin geliştirdiği yaklaşımda belirleyici etken olarak *çevirmeni* kabul etmiştir, Koller de çalışmasında ağırlıklı olarak *eşdeğerlik* kavramını göz önünde bulundurmıştır. Genel bir bakışla anlaşılacağı üzere, geliştirilen yaklaşımların çeviriye ilişkin ancak kısmi veriler sağlayabilmesi gibi sorunlar, alanda çok boyutlu tartışmalara neden olmuştur (bkz. örn. Holmes, 1978, aktaran Holmes, 1988 ve Zybatow, 2002, s. 58).

Ancak çeviribilim olarak adlandırılan çeviriyi araştırma alanında yapısalcı anlayışla geliştirilen yaklaşımların yetersiz kaldığı görüşüne karşıt bir dönüşümle (bkz. örn. Holmes 1988, s. 94) ortaya çıkmış olan işlev odaklı yaklaşımların çeviriye ilişkin ne denli daha kapsayıcı ve bütüncü bir kuramsal zemin sağladığı sorusu ise, çeviribilim çerçevesinde sürdürülen çok yönlü tartışmalarda henüz yanıt bulamamıştır.

Çeviriye ilişkin araştırma alanındaki bu sorunsalı biraz daha belirginleştirmek ve olası yanıtlarını bulgulamak amacıyla, alanda mevcut çalışmalardan bir tanesini daha ayrıntılı bir biçimde incelemek, anılan sorunsalın yanıtlarını tanımlamada aydınlatıcı ve yönlendirici olacaktır. Bu bağlamda özellikle alandaki bütünselliğin niteliğini somutlaştırmak amacıyla, çeviriyi araştırma alanında mevcut tekil çalışmalardan bir örnek seçilip ilgili çalışma, anılan sorunlara yönelik irdelenecektir. Çeviri konusu üzerine günümüze kadar geliştirilmiş düşüncelerin sayıca fazla olması ve bir araştırma çalışmasında tamamının ayrıntısıyla incelenmesinin olanaklı olmaması, söz konusu bir inceleme gerçekleştirmek üzere mevcut yaklaşımlardan ancak bir tanesinin seçilerek ele alınmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu sınırlama doğrultusunda, ilgili yaklaşımın adından da anlaşılacağı gibi, çeviriyi araştırma alanında 'genel' nitelikte olması beklentisi oluşturduğu ve çeviriyi araştırma alanında işlevsel anlayışın öncülerinden sayıldıkları için, Reiß ve Vermeer'in 'Genel bir Çeviri Kuramının Temeli'¹ adlı yapıtı seçilmiştir. Yukarıda anılan sorunsal bağlamında, Reiß ve Vermeer'in 'Genel bir Çeviri Kuramının Temeli' adlı çalışmaları, çeviribilim olarak adlandırılan araştırma alanının mevcut durumu ve olası sorunları göz önünde tutularak irdelenecektir.

Çeviribilimde 'Bütünsellik' Arayışı Çerçevesinde Reiß ve Vermeer'in 'Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli' olarak 'Skopos Kuramı' Yaklaşımının Yeri

Özellikle 1970-80'li yıllardan sonra, çeviriyi bilimsel bir zemine oturtup anlamayı ve tanımlamayı amaçlayan çeviriyi araştırma alanında yapısalcı eğilimden uzaklaşmaya başlanmıştır ve araştırma ilgisi ağırlıklı olarak işlev odaklı çeviri araştırmalarına kaymıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi, Reiß/Vermeer (1991), 'Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli' başlıklı çalışmalarıyla çeviribilimdeki bu yeni akımın öncülerinden sayılmaktadır ve bu bağlamda işlev odaklı çeviri yaklaşımları arasında, özellikle çeviriye yönelik *genel* nitelikte bir kuram (Skopos Kuramı) sunma iddialarıyla önem taşımaktadırlar. Skopos Kuramı'nın, yapısalcı anlayışla geliştirilen yaklaşımların tek yönlülüğü karşısında ne denli daha bütüncü ve daha kapsayıcı bir çözüm sunduğu sorusunun yanıtı bu bağlamda belirleyici niteliktedir.

Reiß ve Vermeer (1991), 'Genel bir Çeviri Kuramının Temeli' başlıklı yayınlarında sundukları 'Skopos Kuramı' adlı yaklaşımlarını, dil ve kültürbilimin bir parçası ve

1 Reiß, Katharina / Vermeer, Hans J. 1991. Grundlegung einer Allgemeinen Translationstheorie. Tübingen: Niemeyer.

uygulamalı dilbilimin bir alt alanı olarak kabul etmektedirler. Reiß/Vermeer bu bağlamda edimbilim ve metin dilbilim alanlarının verileri temelinde dayandırılmış bir yaklaşım örneği sunduklarını belirtmektedirler (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s.V, s.1). Katharina Reiß ve Hans J. Vermeer (1991) tarafından geliştirilmiş olan Skopos Kuramı bu özelliğiyle, çeviriye ilişkin, kültürbilim, uygulamalı dilbilim, edimbilim ve metin dilbilim gibi çeşitli disiplinlerin verileri temelinde geliştirilmiş yaklaşımlardan bir tanesidir. Reiß ve Vermeer, ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ olarak tanımlanmış oldukları yaklaşımlarıyla ağırlıklı olarak çevirinin işlevsel yönü üzerinde durmuşlardır: “Çeviri, taşıdığı amacın işlevidir” (Reiß/Vermeer, 1991, s.105).

Katharina Reiß ve Hans J. Vermeer, çeviriye ilişkin çalışmalarının sınırlarını oldukça geniş tanımlamışlardır ve ilgili çalışmada, çeviri olgusunu betimlemeye çalışırken öncelikle dilbilim ve kültürbilim verilerini temel almışlardır, ancak kullandıkları terminolojiyi herhangi bir biçimde sınırlamamışlardır; aynı çalışmada *üretici, gönderici, yazar, konuşmacı* gibi kavramları bir arada eş anlamlı olarak kullanmışlardır (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 4). Reiß ve Vermeer bu tutumlarını, tutarsızlıkla ilgili olmadığını ileri sürerek çalışmanın ‘biçimini rahatlatma’ olarak açıklamaktadırlar (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 4).

Reiß ve Vermeer, yazılı ve sözlü türünü dâhil eden bir ‘çeviri’ anlayışıyla çeviri olgusunu öncelikle bir uygulama olarak kabul etmektedirler (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 1). Reiß/Vermeer, çeviriye ilişkin araştırma alanını *Translatologie* kavramıyla adlandırmaktadırlar ve bu alanın aslında kültüre bağlı metin oluşturmanın özel bir biçimi olarak kabul edilmesi gerektiğini savunurlar. Ancak geliştirilen ilgili kuramsal yaklaşımda ‘anlamayı zorlaştırabileceği için’, kültürel boyutun öncelikle devre dışı bırakılıp edimbilimin temel alındığı ileri sürülmektedir (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, 2). Çalışmada araştırma nesnesi olarak, hem yazılı hem de sözlü çeviriyi kapsadığı vurgulanan ve Leipzig Okulu’na dayanan ‘*Translation*’ kavramının temel alındığı belirtilmektedir (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s.2). Bu kavramı kullanırken Reiß ve Vermeer yazılı ve sözlü çevirinin ‘çeviri’ üst başlığı altında birleştiğini ve bu bağlamda ortak özelliklerinin ağırlıklı ve belirleyici olduğunu varsaymaktadırlar. Bu bağlamda Reiß ve Vermeer ‘Skopos Kuramı’ adlı çalışmalarında, yazılı ve sözlü çevirinin ayrıştığı noktaların çalışmada göz önünde bulundurulmadığını, sözlü ve yazılı çeviri arasındaki farklılıkların bu çalışmada yok sayıldığını belirtmektedirler (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 6). İlgili yaklaşımda her iki çeviri türü için denetlenebilirlik ilkesi ölçüt alınmaktadır ve denetlenebilirlik, sesli ya da yazılı kayıtlar yardımıyla sözlü çeviri için de bir olasılık olarak kabul edilmektedir (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 12). Reiß ve Vermeer, *Translation* kavramının aynı zamanda hem bir eylem, bir süreç, bir üretim süreci, hem de ilgili sürecin bir ürünü (*Translat*) olarak betimlenmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Reiß ve Vermeer bu kuramlarını oluştururken ayrıca tekil, varsayımsal ve basit bir örnek durumdan yola çıkmaktadırlar: Bir ‘üretici’ (*Produzent, Sender*) tarafından üretilmiş olan bir ‘kaynak metin’ (*Ausgangstext*), bir çevirmen (*Translator*) tarafından bir erek alımlayıcı kitle (*Zielrezipientengruppe*) için yazılı ya da sözlü çevrilecektir (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 1-5).

Skopos Kuramı yaklaşımlarında Reiß ve Vermeer, metin üretimini ve buna bağlı olarak –bir metin üretim süreci olarak da kabul ettikleri- çeviri olgusunu da, iletişimi gerçekleştiren birer eylem olarak görmektedirler (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 18) ve

yaklaşımlarını, bir eylemin bir amaç doğrultusunda gerçekleştirildiği yargısı üzerine geliştirmişlerdir. Bu bağlamda eylemde ‘amaç’ unsurunu önceleyen Skopos Kuramı’nda dilbilim, kültürbilim ve edimbilimin yanı sıra, çıkış noktası felsefe alanına dayanan Eylem Kuramı (*Handlungstheorie*) temel alınmaktadır. Reiß ve Vermeer’e göre, Eylem Kuramı’nın özel bir türü olan ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ olarak Skopos Kuramı, eylem kuramından sadece bir yönüyle ayrışır. Bu ayrıma göre, Eylem Kuramı’nda birey belirli bir durumu kendi koşullarına göre gözden geçirdikten sonra eyleyip eylemeyeceğine ya da nasıl eyleyeceğine karar verir. Genel Çeviri Kuramı’nda ise çıkış metin öncelikli gerçekleşmiş bir eylem olarak zaten mevcuttur (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 95). Bu ayrımın dışında Reiß ve Vermeer (1991), Eylem Kuramı’yla Genel Çeviri Kuramı’nın örtüştüğünü ve tüm çevirilerin öncelikli baskın özelliğinin ‘amaç’ olgusunda belirdiğini öne sürerler (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 96).

Reiß ve Vermeer, eylem ve amaç kavramlarının yanı sıra çeviriyi kültüre bağlı bir olgu olarak kabul etmişlerdir ve ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ başlıklı çalışmalarının özetini maddeler halinde aşağıdaki gibi betimlemişlerdir (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 119):

- (1) Bir çeviri ürünü amaca bağlıdır.
- (2) Bir çeviri ürünü, bir çıkış kültüründeki ve çıkış dilindeki bilgi önermesiyle elde edilen, erek kültürde ve erek dilde bir bilgi önermesidir.
- (3) Bir çeviri ürünü, geri çevrilemez olmak üzere bir bilgi önermesini olduğu gibi yansıtır.
- (4) Bir çeviri ürünü kendi içinde tutarlı olmalıdır.
- (5) Bir çeviri ürünü, bağlı olduğu çıkış metinle tutarlı olmalıdır.
- (6) Yukarıdaki kurallar, belirtilmiş sıra düzeninde hiyerarşik bir bağ taşımaktadır (“birbirine bağlıdır”).²

Genel Çeviri Kuramı’nın bir özetini oluşturan bu betimleme, Reiß ve Vermeer’in yaklaşımının çevirinin *ne olduğuna* ilişkin betimleyici bir tutum yansıtanın yanı sıra çevirinin *nasıl* yapılması gerektiğine ilişkin yönetsel nitelikte yasa koyucu bir tutum içeren bir yaklaşım olduğu yönünde göstergeler içermektedir. Özellikle madde (4) ve madde (5) incelendiğinde, bir çeviri ürününün niteliği bağlamında uygulamaya yönelik yönetsel bir anlayışın birer yansıması olan ‘olmalıdır’ ifadeleri, bu bağlamda bir dayanak oluşturmaktadır. Nitekim bu eğilimde bir ifade, çeviri eylemine ilişkin olguyu betimleyici nitelikte değil, olguya yönelik kural koyucu, olgunun nasıl olması gerektiğini belirleyen nitelikte bir tutumdur.

Reiß ve Vermeer’in ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ olarak adlandırdıkları çalışmalarında kavram örgüsüne ilişkin herhangi bir sınırlama getirmeden ve alanda ilgili tarihe kadar birikmiş kavramları dizgeleştirmeden kullanmalarını, çalışmayı rahatlatma olarak adlandırmaktadırlar:

Terminolojik ayrışmaların gerekli olmadığı yerlerde biz biçimsel seçeneçliliği tercih etmekteyiz; ayrıca bu bağlamda çeşitli kaynaklarda kullanılan kavramları kullanmaktayız. Örneğin “üretici”, “gönderici” ya da “yazar”, “konuşmacı” gibi kavramları ve aynı şekilde “alınlayıcı”,

“alıcı”, “dinleyici/okuyucu” gibi kavramları eş anlamlı olarak kullanmaktayız. Bunu yaparken duyarsız olduğumuza değil, biçimimizi biraz rahatlattığımızı inanıyoruz² (Reiß ve Vermeer, 1991, s.4).

Reiß ve Vermeer’in bu tutumları, çalışmanın çeviriye ilişkin yapılan çalışmalar yelpazesindeki konumunun belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Bir bilim alanının temel yapı taşlarından bir tanesini ilgili alanın kavram örgüsü oluşturmaktadır ve özellikle bilim dilinde kavramlar, bir düşünsel sürecin sonucunda oluşmalıdır (bkz. Albert, 2001, s. 45-46 ve Balzer, 1997, s. 60). Bu gerçeklik göz önünde tutulduğunda, Skopos Kuramı’nın böyle bir süreçten geçmeden ya da daha önce önerilen kavramların birçoğunun sorgulanmadan aynı anda kabul edilerek kullanıldığına ilişkin bir yargı belirebilir.

Ayrıca Reiß ve Vermeer, 1991 yılında yayımlanan ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ adlı çalışmalarının temelini oluşturan, Vermeer’in 1984 tarihli ‘Skopos Kuramı’ çalışmasını, kültür ve dil çiftlerinden bağımsız, genelleyici bir kuram, aynı zamanda hem yazılı hem de sözlü çeviriyi kapsayan bir kuram olması, tüm metinleri ve metin türlerini kapsamayı ve çıkış dilsel metinleri başka bir dilde çok farklı metinlere işleme ve dönüştürme biçimlerinin kapsayıcı bir kuramı olması niteliğinde tanıtmışlardır (bkz. Koller, 1997, s. 13, dipnot 2). Ancak daha sonra 1991 yılında Reiß ve Vermeer, ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ başlıklı yaklaşımlarıyla, çevirinin bilimsel düzlemine bütünleyici, özgün, kendi içinde sınırları belirlenmiş ve bir sonuç oluşturan nitelikte bir katkı yapma kaygılarının olmadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda çeviriye ilişkin yeni bir açılım sunmayı denemek yerine, zaten mevcut çeşitli yaklaşımları yeniden ele alıp farklı bir çerçevede tartışıklarını peşinen kabul etmişlerdir (bkz. Reiß ve Vermeer, 1991, s. 1-5). Buna rağmen çalışmalarını ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ biçiminde adlandırmaktan kaçınmamışlardır.

Bu anlamda Reiß ve Vermeer’in ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ başlıklı yaklaşımına ilişkin eleştirel bir bakış Andreas F. Kellat (1986) sunmaktadır. Kellat, ‘Çeviri Kuramında Geriye doğru Adımlar. K. Reiß ve H. J. Vermeer’in *Genel bir Çeviri Kuramının Temeli* başlıklı çalışmalarına ilişkin Notlar’³ adlı çalışmasında, Reiß ve Vermeer’in öncelikli amacının gerçekten çevirinin bilimsel nitelikli bir çözümlemesini gerçekleştirmek olup olmadığı konusundaki kuşkularını dile getirmiştir. Kellat’a göre, Reiß ve Vermeer’in asıl amaçlarının, *metinleştirmenin belirli biçimlerine ilişkin bir kuram oluşturma* olduğu izlenimini sunmaktadır (bkz. Kellat, 1986, s. 24-25).

Sonuç

‘Skopos Kuramı’yla çeviribilimde işlev odaklı çeviri araştırmalarının öncülerinden sayılan Reiß/Vermeer (1991), özellikle çalışmalarını ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ biçiminde adlandırarak çeviriye ilişkin ‘genel’ nitelikte veriler sunma ve çeviribilimde bütünleyici ve kapsayıcı bir kuram sunma beklentisini oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda yukarıda gerçekleştirilen irdelemenin sonucunda elde edilen bulgular, ‘Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli’ olarak ‘Skopos Kuramı’nın çeviribilime

² Çev.: Büyüknisan

³ Kellat, Andreas F. (1986). Die Rückschritte der Übersetzungstheorie. Anmerkung zur Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie von Katharina Reiß und Hans J. Vermeer. Vaasa: Universität Vaasa.

bütünleyici ve kapsayıcı bir yaklaşım sunup sunmamasına ilişkin somut veriler kazandırmıştır.

Özetle, Reiß ve Vermeer'in yaklaşımında dikkat çeken öncelikli noktalardan birisi, kavram örgüsündeki tutarsızlıktır. Yukarıda sunulduğu gibi, kavram örgüsündeki dizgesizlik, çeviri alanında tanımlanan temel sorunsallar arasında yer almaktadır. Reiß ve Vermeer ise, çalışmalarının biçimini rahatlatmak adına, alanda çeşitli kuramların, farklı disiplinlerin verileri temelinde geliştirilmiş olmasını göz ardı edip alana farklı alanlardan taşınmış olan farklı kavram örgülerini kendi kuramlarında bir arada kullanmaktadırlar. Sundukları çalışma bu yönüyle, çeviribilime ilişkin özgün bir kavram örgüsü oluşturmada katkı sağlamak bakımından yeni bir açılım sağlamamaktadır.

Reiß ve Vermeer'in ilgili yaklaşımında dikkat çeken bir başka olgu, *Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli* başlıklı bir çalışmanın kuramsal yönüyle *genel* olma niteliği taşıması gibi bir beklenti uyandırmasına rağmen, kuramsal yönüyle *genelleyci* nitelikte veriler sunmaktan uzak olmasıdır. Yapılan araştırma çalışması, Reiß ve Vermeer'in *Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli* adlı yaklaşımlarının, gerek çeviribilime özgü, çeviri olgusunu temel alan ve kendi içinde tutarlı olan bir kavram örgüsünün oluşumu gerekse ilgili yaklaşımın başlığından beklenebileceği gibi, hem yazılı hem de sözlü çeviri için genellenebilir bir çeviri kuramının geliştirilmesi bakımından eksik yönleri bulunduğunu göstermiştir. Bu bağlamda Reiß ve Vermeer'in *Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli* yaklaşımlarına ilişkin gerçekleştirilen irdelemenin sonucunda, yapısalcı tutumla geliştirilen yaklaşımların eleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan işlev odaklı bir yaklaşım olarak Reiß/Vermeer'in 'Genel bir Çeviri Kuramının Temeli' yaklaşımlarının, özgün, bütünleyici ve kapsayıcı, farklı bir ifadeyle salt çeviri olgusundan ve çeviri olgusunun tüm boyutlarını göz önünde bulunduran nitelikte bir çeviribilimin oluşması yönündeki katkısının sınırlı kaldığı somutlaşmıştır.

Kaynaklar

- ALBERT, S. (2001). Übersetzung und Philosophie. Wissenschaftsphilosophische Probleme der Übersetzungstheorie – Die Fragen der Übersetzung von philosophischen Texten. Viyana: Edition Praesens.
- BALZER, W. (1997). Die Wissenschaft und ihre Methoden. Grundsätze der Wissenschaftstheorie. Ein Lehrbuch. München: Verlag Karl Alber.
- GERZYMİSCH-ARBOGAST, H. (1994). Übersetzungswissenschaftliches Propädeutikum. Tübingen/Basel: Francke Verlag.
- GÜNDOĞDU, Mehmet (2007). Übersetzbarkeit und Vermittlungsmöglichkeiten der deutschen linguistischen Fachsprache. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- HOLMES, James (1988). Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies. Amsterdam: Rodopi.
- İŞÇEN, İsmail (2002). Çevrim Kuramı. Çeviribilim'in Temelleri Üzerine. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İŞÇEN, İsmail (2005). Problembezeichnung und Problemerlebnis - Gedanken zum problematischen Selbstverständnis einer Übersetzungswissenschaft. www.linguistic-online.de

- KADE, Otto (1980). Die Sprachmittlung als gesellschaftliche Erscheinung und Gegenstand wissenschaftlicher Untersuchung. Übersetzungswissenschaftliche Beihefte, Heft III. Leipzig.
- KALINA, Sylvia (1998). Strategische Prozesse beim Dolmetschen. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- KELLETAT, Andreas F. (1986). Die Rückschritte der Übersetzungstheorie. Anmerkung zur Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie von Katharina Reiß und Hans J. Vermeer. Vaasa: Univeristät Vasaa.
- KOLLER, Werner (1997). Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg; Wiesbaden: Quelle & Meyer.
- NORD, Christiane (1988). Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- PÖCHHACKER, Franz (1994). Simultandolmetschen als komplexes Handeln. Tübingen: Narr.
- REIß, Katharina / VERMEER, Hans J. (1984). Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- REIß, Katharina / VERMEER, Hans J. (1991). Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- SCHÄFFNER, Christina (2000). Kontinuität und Erneuerung. İçinde: LAUER, A./GERZYMISCH-ARBPGAST, H./HALLER, J./STEINER, E. (1996). Übersetzungswissenschaft im Umbruch. Festschrift für Wolfram Wilss zum 70. Geburtstag. Tübingen: Narr.
- STOLZE, Radegundis (2005). Übersetzungstheorien (5. baskı). Tübingen: Narr.
- ZYBATOW, Lew N. (2002). Sprache-Kultur-Translation oder Wieso hat Translation etwas mit Sprache zu tun? İçinde: ZYBATOW, L N. (Hrsg.) 2002. Translation zwischen Theorie und Praxis. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Bruxelles; New York; Oxford; Wien: Lang.